

Ляшенко О.Д.,

доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук;

Лабінцева Л.П.,

доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук;

Бутенко Т.М.,

викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

Медіа-освіта як складова освітнього процесу у вищому мистецькому навчальному закладі

У статті проаналізовано процес впровадження медіа-освіти у педагогічну практику вищих мистецьких навчальних закладів. Автори висвітлюють різноманітні аспекти цієї проблеми і розглядають медіа-освіту в ракурсі таких феноменів, як медіа-компетентність та медіа-грамотність. Визначено, що медіа-освіта, як автономна галузь знань у музично-педагогічній теорії і практиці, дає можливість створювати медійні мистецькі образи за кращими зразками мистецтва засобами традиційних та новітніх мас-медіа.

Ключові слова: медіа-освіта, медіа-грамотність, медіа-компетентність, медіа-засоби, майбутній вчитель музичного мистецтва, основний музичний інструмент.

Ляшенко О.Д., Лабінцева Л.П., Бутенко Т.М.

Медиаобразование как составляющая образовательного процесса в высшем музыкальном учебном заведении

В статье проанализирован процесс внедрения медиаобразования в педагогическую практику высших учебных музыкальных заведений. Авторы освещают различные аспекты этой проблемы и рассматривают медиаобразование в ракурсе таких феноменов, как медиакомпетентность и медиаграмотность. Определено, что медиаобразование, как автономная отрасль знаний в музыкально-педагогической теории и практике, позволяет создавать медийные художественные образы на лучших образцах искусства средствами традиционных и новейших масс-медиа.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаграмотность, медиакомпетентность, медийные средства, будущий учитель музыкального искусства, основной музыкальный инструмент.

Liashenko O.D., Labintseva L.P., Butenko T.M.

Media Education as Part of Educational Process at Higher Music Education Institution

The article is devoted to the introduction of media education into the educational practice of higher education music institutions. The authors cover different aspects of the problem and consider media education from the perspective of such phenomenon as media culture, media competence. It is determined that media education as a separate area of knowledge in musical-pedagogical theory and practice allows to create media art images that are created on the best examples of art by means of traditional and new media.

It is examined the use of different types of media at the classes in basic musical instrument; determined peculiarities of the use of new means of media in the process of artistic and pedagogical interpretation of musical composition: musicological, artistic and imaginative, performing, verbally meaningful, visual and associated, integral and dramatic.

Each of the above interpretations are conceptualized by students in seven semesters. During the eighth semester students perform their developed media-competence at pedagogical practice in comprehensive schools.

Media education as an autonomous branch in musical and pedagogical theory and practice gives future music teachers opportunity to get a set of knowledge, abilities and skills according to which they can create media art images established on the best examples of art by the means of traditional (printed publications, radio, film, television, photographs, recorded music) and modern mass media (computer-mediated communication, the Internet, mobile telephony). Developed future teachers' media competence improves the level of their instrumental training at art higher educational institution as well.

It is mentioned that further research could be conducted to test development "microphone culture", students-performers' interaction with means of mass media (radio, television, the Internet) in the process of their study at art higher educational institution.

Key words: *media education, media literacy, media competence, media means, future music teacher, basic musical instrument.*

Постановка проблеми. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні, яка була прийнята постановою президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 р., орієнтує викладачів вищих музичних навчальних закладів на реалізацію її другого етапу, і вже у 2014–2016 рр. відбувається поступове впровадження медіа-освіти в педагогічну практику. Сама концепція орієнтує на формування у майбутніх учителів музичного мистецтва медіа-компетентності. І це цілком зрозуміло, бо успіх кожної людини в наш час безпосередньо залежить від умінь працювати з медіа. Без сумніву, ця теза має безпосередній стосунок і до професійної діяльності викладачів вищого музичного навчального закладу, перед якими сьогодні стоїть завдання підготувати майбутнього вчителя музичного мистецтва до грамотної роботи з мистецькою інформацією, не допустити, щоб студенти «заблукали» в ній.

З появою Всесвітньої мережі Інтернет електронні мас-медіа охопили широку аудиторію, утім, далеко не всі користувачі виявилися здатними до критичного осмислення поданих матеріалів. Саме тому слід навчити студентів усвідомлено ставитися до медійних мистецьких образів, правильно використовувати різні види медіа, критично мислити, аналізувати, оцінювати, створювати та передавати мистецькі медіа-образи, медіа-проекти та медіа-тексти, а також ознайомити з кращими досягненнями митців сучасного мистецтва, тобто сформувати певні знання та вміння медіа-грамотності. У перспективі така робота допоможе підготувати педагога, робота якого поліпшить якість молодіжних та дитячих медіа-програм і сприятиме ефективній взаємодії із сучасним інформаційним світом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі висвітлено різні аспекти цієї проблеми, її розглядають в ракурсі таких феноменів, як культура, медіа-освіта, медіа-культура, медіа-компетентність та медіа-грамотність.

Цінним є досвід науковців у галузі філософії. Так, філософ Л. Ораховська стверджує,

що саме «інформаційна революція, яка розпочалася в ХХ столітті, і де суттєву роль відіграють інформаційні медійні засоби, прискорила всі цивілізаційні процеси і вплинула на розвиток науки, освіти, мистецтва та дозвілля людей» [8, 5]. Проблеми впливу мас-медіа на культуру присвячені праці сучасних українських дослідників Л. Дротянко, В. Іванова, В. Карпенка, Н. Костенко, В. Ляха, Ю. Павленка та ін.

Важливими стали наукові доробки, в яких розглядають ідеологічні системи, що впливають на культуру і свідомість людей. Так, відомий український філософ Л. Губерський у своїй науковій праці розглядає реакційні та прогресивні ідеології і, порівнюючи їх, звертає увагу на ті принципи, які є визначальними саме для прогресивних: «Правда, розум, гуманізм і совість, справжнє, а не ілюзорне людинолюбство, прагнення до соціальної справедливості у демократичному суспільстві» [2, 175–176].

Провідні українські та зарубіжні науковці (мистецтвознавці, культурологи, психологи та педагоги) теж торкнулися цієї проблеми. Автори праць концентрують свою увагу на головних завданнях медіа-освіти й необхідності її впровадження у всі навчальні заклади, подають основні теорії медіа-освіти (В. Іванов, І. Негреєва); розглядають загальні поняття, що стосуються медіа (О. Волошенюк, Д. Дзюба, О. Федоров); характеризують різні види медіа: телебачення, кінематограф, газети, журнали, радіо, Інтернет (О. Волошенюк, В. Дубровський, Л. Новікова, О. Хоменюк); пояснюють вплив медіа на розвиток особистості (О. Баришполець, Л. Найдьонова); розглядають маніпуляції в медіа (Т. Іванова, Г. Почепцов); проводять аналіз текстів різних видів медіа (Л. Кульчинська та ін.).

Чимало дослідників звертають увагу на використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні навчальними закладами (Є. Машбіц, Н. Морзе, Л. Пак, В. Панов, Л. Терещенко, Л. Хоружа); висвітлюють взаємодію людини на рівні реалізації специфічних функцій комп'ютера в процесі навчання із застосуванням

програмних педагогічних засобів (О. Гончаров, Ю. Кузнецов, Є. Маргуліс, І Мархель, В. Монахов, Й. Ривкінд, Є. Рябчинська); обґрунтовують психолого-педагогічні засади організації навчально-виховного процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (Т. Гергей, М. Горський, В. Ляудіс, Н. Тализіна, С. Юдін).

На посередницький характер медіа-освіти у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва вказують у своїх працях Т. Завадська, Т. Зінська, Л. Лабінцева, О. Олексюк, О. Павленко, Г. Падалка, Т. Пляченко, О. Рибніков, О. Рудницька, А. Тевосян, Н. Шубенко, О. Щолокова. Вони розглянули закономірності медійного впливу на психіку як дорослого, так і дитини, охарактеризували різні функції медіа, визначили технологічні рішення, що сприяють впровадженню медіа у систему музичного навчання та виховання школярів і студентів, розкрили педагогічні умови, які впливають на формування власної медіа-активності.

І хоча у філософській, культурологічній, психологічній, педагогічній та музично-педагогічній науковій літературі осмисленню зазначеної проблеми приділяється певна увага, проте слід окреслити деякі аспекти медіа-освіти у вищому мистецькому навчальному закладі, що дають можливість сформулювати у майбутніх учителів музичного мистецтва медіа-компетентність.

Мета статті — схарактеризувати елементи медіа-освіти, які існують в умовах вищого мистецького навчального закладу і можуть увійти до робочих навчальних програм різних курсів. **Основні завдання:** розглянути використання різних видів медіа на заняттях з основного музичного інструмента; виявити особливості застосування новітніх медіа-засобів у процесі художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору.

Виклад основного матеріалу. Серед різних чинників, що дають можливість сформулювати фахову компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва, варто виділити здатність до художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору. Формування такої здатності відбувається на заняттях з основного музичного інструмента. Але слід сказати й про те, що саме в процесі осмислення такої інтерпретації формується і медіа-грамотність, яка є основою медіа-компетентності.

З нашої точки зору, медіа-компетентність — це здатність розуміти, аналізувати й оцінювати зміст мистецьких медіа, добирати, створювати та передавати мистецькі медіа-тексти різних форм та жанрів, мистецькі та освітні проекти, володіння навичками самопрезентації і, якщо потрібно, вміння критично оцінювати власну медіа-активність.

Не розглядаючи негативний вплив медіа на особистість студента, що теж є суттєвим при формуванні медіа-грамотності, ми звернемо

увагу на діяльність викладача вищого мистецького навчального закладу, де відбувається позитивний освітній та виховний вплив на студента. Із цією метою згадаємо деякі основні принципи медіа-освіти, які ми реалізуємо на заняттях з основного музичного інструмента при вивченні та опрацюванні різних типів художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору:

- особистісний підхід, який дає змогу урахувати різні можливості студентів;
- шанування національних традицій народу;
- пріоритет морально-етичних цінностей, спрямованих на захист суспільної моралі і людської гідності;
- естетична наснаженість, використання кращих досягнень різних видів сучасного мистецтва;
- продуктивна мотивація, де поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться, створювати власні медіа-тексти та проекти (освітні й мистецькі) [5].

Типами, або видами художньо-педагогічної інтерпретації музичного твору, з точки зору О. Ляшенко, є музикознавча, художньо-образна, виконавська, вербально-змістовна, візуально-асоціативна, інтегральна та акторська. Кожну з вищезазначених інтерпретацій, майбутні вчителі музичного мистецтва освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» опрацьовують з I по VII семестри [7, 85].

Так, у першому семестрі I курсу в процесі опрацювання музикознавчої інтерпретації викладач та студенти висловлюють своє особисте ставлення до музичного твору. З цією метою вони працюють з традиційними та новітніми медіа: науковими статтями, зміст яких вони аналізують; аудіофайлами, знайденими в Інтернеті, що знайомлять їх з життям і творчістю композитора; творами певного композитора. Дехто зі студентів здійснює аранжування музичного твору за допомогою комп'ютера.

Крім того, викладач спрямовує студента на самостійне уточнення історії написання твору, дає можливість самостійно знайти в Інтернеті його запис у виконанні відомих та маловідомих піаністів і проаналізувати їх виконання. Конкретна робота дає можливість створити «слухову модель» виконавської інтерпретації музичного твору і сформулювати вміння використовувати медіа під час навчання.

Більш детальний аналіз студенти з викладачем здійснюють у другому семестрі, коли знайомляться з художньо-образною інтерпретацією музичного твору. Така інтерпретація дає можливість розкрити зміст твору у вербальному трактуванні, провести ґрунтовний аналіз композиторських і виконавських виражальних засобів. Із цією метою опрацьовується опублікований

в Інтернеті додатковий мистецький матеріал, добирається пояснювальний матеріал із статей, навчальних видань. Тобто майбутній учитель музичного мистецтва створює свою версію вербальної інтерпретації, орієнтовану на конкретну аудиторію. Така інтерпретація дає можливість, по-перше, зрозуміти тему і ідею музичного твору, а по-друге, розвинути здатність розуміти, аналізувати і оцінювати зміст мистецьких медіа.

Опрацьовуючи виконавську інтерпретацію у третьому семестрі, викладач і студенти використовують ресурси нотних інтернет-бібліотек. На цьому етапі здійснюється не тільки прослуховування музичних творів, але й (у разі необхідності завдяки Інтернету) ансамблева гра окремого студента з «оркестром», де комп'ютер виконує роль тренажера. У процесі вивчення твору викладач кілька разів, використовуючи комп'ютерні програми для запису музичної інформації, відеокамеру або телефон, записує і аналізує гру студента.

Отже, Інтернет є активним учасником творчого процесу, він, як зазначає Т. Зінська, може бути джерелом інформації і відігравати роль візуального посібника, при цьому частково або повністю замінюючи спілкування студентів з викладачем [4, 458].

У класі кожного викладача є як самоорганізовані студенти, так і ті, яких слід постійно контролювати. У даному випадку суттєву допомогу надає «Скайп». Така можливість Інтернету дає змогу студентам постійно спілкуватися з викладачем та оволодіти навичками спілкування з іншими користувачами медіа, наприклад, з викладачами інших дисциплін, студентами-однокурсниками.

У процесі створення виконавської інтерпретації виникають й інші інтерпретації, а саме: вербально-змістовна, коли створюється єдина драматургічна концепція літературного і музичного творів. Таку інтерпретацію студенти осмислюють у четвертому семестрі.

Для того щоб дібрати літературний твір, який буде відповідати емоційній, понятійній, історичній та тематичній основі музичного твору, слід використовувати різні сайти Інтернету, переглядати і прослуховувати вірші у виконанні акторів. Зробивши критичний аналіз переглянутих і прослуханих літературних творів, викладач і студенти можуть відібрати необхідний літературний твір і з'єднати його з музичним, при цьому використовуючи спеціальну комп'ютерну програму.

Інша, візуально-асоціативна інтерпретація, що осмислюється майбутнім учителем у п'ятому семестрі, передбачає інтерпретацію двох творів різних видів мистецтва: музики і живопису. У процесі її сприймання народжується творчий тандем викладача зі студентами. Разом вони добирають мистецтвознавчий матеріал, який відповідає настрою, стилю, жанру музичного твору,

аналізують твір живопису і здійснюють його синтез із музичним твором, при цьому переглядають опубліковані в Інтернеті енциклопедії, реферативні роботи, ознайомлюються з творчістю кращих художників світу. Тут студенти стають співтворцями змісту музичного твору, створюють медіа-текст або презентацію, що розширює можливість сприйняття твору.

Під час опрацювання інтегрального типу інтерпретації у шостому семестрі, здійснюючи поєднання творів трьох видів мистецтва — музики, літератури і живопису — на принципах асоціативних зв'язків, історизму, художніх аналогій, відбувається створення складного типу інтерпретації на основі художнього образу музичного твору.

Тут викладач реалізує медіа-засоби для навчання, виховання й розвитку студентів у широкому сенсі слова. Він використовує все більше додаткових технологічних рішень: пошукові сервіси, енциклопедії, різні тематичні сайти, різні програми для прослуховування і запису музичної інформації на різноманітні електронні носії. Завдяки постійному спілкуванню з медіа можуть покращитись результати навчання студентів, їх внутрішній світ стане багатшим і змістовнішим.

У сьомому семестрі майбутні вчителі музичного мистецтва знайомляться з останнім типом художньо-педагогічної інтерпретації — акторською, де здійснюється емоційно-образне оформлення художньо-педагогічної інтерпретації в акті виступу перед аудиторією. Її основа — виконавська майстерність, елементи акторської майстерності, педагогічна техніка і педагогічне спілкування.

Місія викладача у цьому семестрі — допомогти студентам оволодіти навичками самопрезентації та спілкування з різними аудиторіями, навчитися критично оцінювати власну медіа-активність.

Різні типи інтерпретацій студентами реалізуються на «педагогічному практикумі» зі слухання музики, який бажано проводити на всіх курсах. А вже у восьмому семестрі студенти демонструють свою розвинену медіа-компетентність на педагогічній практиці в загальноосвітній школі, тому звертається увага на інший тип художньо-педагогічної інтерпретації — педагогічний. Тут викладач-методист навчає студентів визначати тему, мету, завдання позашкільного заходу, розглядає особливості проведення форуму зі своїми колегами-однокурсниками (учнями), де здійснюється прослуховування підготовлених музичних творів, створюється, при необхідності, відеоряд до музичного матеріалу, проводиться репетиція заходу, що сприяє формуванню медіа-компетентності.

Висновки. Узагальнюючи зміст статті, варто зазначити, що медіа-освіта як автономна галузь у музично-педагогічній теорії і практиці дає можливість майбутнім учителям музичного мистецтва вже сьогодні отримати сукупність знань, умінь та навичок, завдяки яким вони

зможуть створювати медійні мистецькі образи, побудовані на кращих зразках мистецтва засобами традиційних (друковані видання, радіо, кіно, телебачення, фотографії, грамзапис) та новітніх мас-медіа (комп'ютерне опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія). Водночас сформована медіа-компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва сприятиме підвищенню рівня їхньої інструментальної

підготовки у вищому мистецькому навчальному закладі.

Подальша робота у напрямку визначеної проблеми може стосуватися досліджень щодо розвитку «мікрофонної культури», взаємодії із засобами масової комунікації (радіо, телебачення, Інтернет) студентів-виконавців у процесі їхнього навчання у вищому мистецькому навчальному закладі.

ДЖЕРЕЛА

1. Гончаров В.И. Микрофонная культура как компонент информационно-технической компетентности хормейстера / В.И. Гончаров // Модернизация дирижерско-хоровой подготовки учителя музыки в системе профессионального образования : сб. науч. тр. / под ред. М.В. Кревсун. — Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2005. — 268 с.
2. Губерський Л.В. Культура. Ідеологія. Особистість [Текст]: методолого-світоглядний аналіз / Л.В. Губерський, В.П. Андрущенко, М.І. Михальченко ; КНУ ім. Т. Шевченка, Інститут соціології НАН України, Інститут вищої освіти АПН України. — 2-ге вид. — К. : Знання України, 2005. — 577 с.
3. Далькроз Э.Ж. Ритм. Его воспитательное значение для жизни и искусства / Э.Ж. Далькроз. — М. : Театр и искусство, 1922. — 120 с.
4. Зінська Т.В. Інформаційно-комунікативні технології у сучасній музичній освіті / Т.В. Зінська // Професійна мистецька освіта і художня культура : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В.О. Огнев'юка. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. — С. 461–465.
5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс] / Постанова президії Нац. академії пед. наук України 20.05.2010 р., протокол № 1–7/6–150. — Режим доступу : <http://bibl.com.ua/informatika>
6. Лабінцева Л.П. Формування вокально-хорової майстерності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л.П. Лабінцева. — Луганськ, 2007. — 216 с.
7. Ляшенко О.Д. Формування фахової компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва / О.Д. Ляшенко, Л.П. Лабінцева // Наук. записки Кіровоградськ. держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. — Вип. 139. — С. 83–87.
8. Ораховська Л.А. Медіакультура в контексті цивілізаційного розвитку : дис. ... д-ра філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Л.А. Ораховська. — К., 2015. — 419 с.
9. Юрлов А.А. Певческое воспитание как основа совершенствования исполнительской культуры певцов хора [Текст]: Статьи и воспоминания. Материалы / А.А. Юрлов ; сост. И.Б. Марисова. — М. : Сов. композитор, 1983. — С. 148–162.